

Sivistysvaliokunta

**Asia:** Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistus**Viite:** HE 31/2025 vp

Sivistysala ry (Sivista) kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistuksesta. Esitämme lausunnossamme yleisiä huomioita sekä Opetushallitukseen ja Taide- ja kulttuurivirastoon liittyviä näkemyksiä.

## **Sivista kannattaa virastouudistusta**

Sivista kannattaa virastouudistusta, jossa hallinnonalan kymmenestä nykyisestä virastosta muodostettaisiin viisi virastoa yhdistämällä pienimpiä virastoja isompiin sekä luomalla yksi uusi virasto, Taide- ja kulttuurivirasto. Suomen Akatemian toiminnot jäisivät ennalleen.

Sivistyshallinto-hanke on perusteltu, sillä taustalla ovat merkittävät toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja erityisesti julkisen sektorin ja talouden tehostamispaineet. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimintamenoihin kohdistuu arviolta liki 30 miljoonan säästöt vuodesta 2026 alkaen. Lisäksi kehysriihessä 2025 tehtiin valtionhallintoon 130 miljoonan uudet säästöt, joista osa kohdentunee myös opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Nämä säästöt kohdentuvat väistämättä virastojen toimintamäärärahoihin ja näkyisivät heti yksittäisissä, pienissä virastoissa heikentäen niiden toimintaa. Erityisesti pienimpien, alle 20 hengen virastojen toimintakyky heikkenisi. Yhdistämällä virastoja ja hyödyntämällä hallintopalveluiden synergiaetuja on mahdollista järkevöittää toimintaa niin, että ydintoiminnan laatu kärsii mahdollisimman vähän.

## **Sivista kannattaa virastojen ohjauksen kehittämistä**

Nykyiset virastot ovat pieniä ja toiminnallisesti hajallaan, mikä on haastanut myös virastojen ohjausta. Osa virastoista on ollut ministeriön kirjanpitoyksikön osana, mikä on ollut haasteellista paitsi kirjanpidon näkökulmasta myös lisännyt opetus- ja kulttuuriministeriön työtä. Yhtenäistämällä virastojen lainsäädäntö ja ohjausprosessit virastojen toiminnan strategisuus ja vaikuttavuus voivat kehittyä. Lainsäädännön muokkaaminen järkevälle säädöstasolle on myös perusteltua. Virastot voisivat päättää muun muassa toimipaikoistaan ja yleensä toiminnan järjestämisestä itse. Tämä on erittäin kannatettavaa.

Sivista pitää erittäin hyvänä virastouudistuksen yhteydessä tulos- ja tavoiteohjauksen kehittämistä niin, että toiminnan ja talouden suunnittelu ovat saman prosessin osia. Myös tiettyjen ministeriöjohtoisten yhteisten hallinnollisten prosessien yhtenäistäminen ja yhteisten palveluiden kehittäminen on perusteltua. Näillä toimilla voidaan järkevöittää esimerkiksi digihankkeisiin liittyviä investointeja.

Sivista näkee, että virastouudistuksen myötä sivistyshallinnon kokonaisuus on toiminnallisesti nykyistä järkevämmän kokoisissa yksiköissä sisältäen selkeämpiä kokonaisuuksia. Sivistan mielestä virastojen toiminta voi olla fuusioiden jälkeen yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa, mikäli johtamisessa onnistutaan hyvin. Säästöistä huolimatta jatkossa virastoille tulisi turvata laadukkaan ja pitkäjänteisen toiminnan mahdollistavat resurssit.

## Opetushallitus

Opetushallituksen tehtäviä ehdotetaan muutettavan siten, että jatkossa sen tehtävänä olisi osallistua osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointiin. Nykyään tehtäväksi on säädetty ennakoida osaamis- ja koulutustarpeita. Sivista pitää selvänä, että jatkossakin on tarvetta eri aikajänteiden määrälliselle ja laadulliselle osaamis-, koulutus- ja työvoimatarpeiden ennakkoinnille. Ennakointitietoa tuottavat monet toimijat, ja Sivista pitää tärkeänä, että kokonaisuus on hallittu eikä työssä ole päällekkäisyyksiä. Selkeästi johdettu ennakointijärjestelmä edesauttaa tiedon hyödynnettävyyttä ja vaikuttavuutta. Sivista pitää ehdotusta ennakointiin liittyvän tehtävän muotoilusta perusteltuna, sillä se jättää liikkumatilaa ennakointijärjestelmän kehittämiseen.

Opetushallituksessa toimisivat uudistuksen jälkeenkin nykyiset kolme erillisyyksikköä: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, ylioppilastutkintolautakunnan kanslia sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus. Sivista katsoo, että erityisesti Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen ja ylioppilastutkintolautakunnan kanslian toiminnallinen riippumattomuus on tärkeää.

Sivista pitää erillisyyksikköjen toimintaedellytysten kannalta olennaisena, että virastouudistus ei lisää hallinto- ja tukipalveluihin liittyviä kustannuksia, vaan uudistuksen tavoitteet synergiaeduista toteutuvat.

## Taide- ja kulttuuriviraston perustaminen edistää viraston itsenäisyyttä

Virastouudistuksessa yhdistetään Taiteen edistämiskeskus ja Kansallinen audiovisuaalisen instituutti tehtävineen **Taide- ja kulttuurivirastoksi**. Taide-sanan sisällyttäminen viraston nimeen lausunto-kierroksen jälkeen on perusteltua, sillä Suomessa ei toimi mitään muuta virastoa, jonka tehtäviin kuuluisi taiteen edistäminen.

Sivista näkee, että uudistus lisää viraston itsenäisyyttä ja osaltaan parantaa taiteen vapautta, sillä virasto irtoaa opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpidon alaisuudesta ja saa jatkossa päättää arviointitoiminnan ja toimipisteiden järjestämisestä itse. Nykyaikaistamalla ja yhtenäistämällä virastojen ohjausta, virastojen omaan asiantuntemukseen perustuva toiminta voi kehittyä.

Taide- ja kulttuuriviraston yhteydessä toimisi toimielimenä taide- ja kulttuurineuvosto. On erittäin hyvä, että neuvoston jäsenten tulee edustaa laajasti kulttuuripolitiikan asiantuntijoita. On työnjaon kannalta tärkeää, että arviointitoiminnassa hyödynnetään taidealojen asiantuntemusta, mutta sen sijaan neuvostossa hyödynnetään laajempaa taide- ja kulttuuripoliittista asiantuntemusta.

Taide- ja kulttuurineuvosto korvaisi nykyisen taideneuvoston sekä valtion ja alueelliset toimikunnat. Sivista kannattaa uudistusta. Toimikuntalaitos on ajalta, jolloin Suomessa oli läänit. Nykyisin toimikunnat ovat käytännössä arviointielimiä, joiden pääasiallisena tehtävänä on sekä arvioida että päättää yksilöille myönnettävistä taiteilija-apurahoista. Ei ole hyvän hallinnon mukaista, että sama elin sekä arvioi että päättää.

Uusi virasto voisi järjestää jatkossa arviointitoiminnan (mm. apurahojen vertaisarvioinnin) joustavalla ja jääviyksiä vähentävällä tavalla. Nykyinen toimikuntajärjestelmä on jäykkä ja raskas arviointitoimintaan sekä sisältää päällekkäisyyksiä. Luonteva askel olisi poistaa myös hallituksen esityksessä mainitut erillislautakunnat, joihin ei nyt esitetä muutoksia ja jotka tekevät päällekkäistä arviointitoimintaa. Erillislautakuntien tekemä arviointityö voitaisiin korvata viraston päättämällä tavalla.

**Taide- ja kulttuuriviraston tehtäviin tulisi kuulua osaltaan luovien alojen edistäminen**

Sivista kiinnittää huomiota siihen, että kulttuuri- ja luovien alojen kehittämisessä Suomen kasvualaksi on paljon potentiaalia. Suomessa ei tällä hetkellä ole viranomaista, joka vastaisi operatiivisesti kulttuuri- ja luovien alojen edistämisestä. Taide ja kulttuuri ovat myös elinkeinoja ja suurin osa toimijoista on yksityisoikeudellisia toimijoita. Tätä silmällä pitäen ehdotamme, että Taide- ja kulttuuriviraston tehtäviin lisättäisiin myös osaltaan luovien alojen edistäminen.

Suomen elokuvasäätiön rooli näyttää uudistuksen jälkeen jäävän irralliseksi kokonaisuudesta, jossa Taide- ja kulttuuriviraston tehtäviin ehdotetaan kuuluvan audiovisuaalisen kulttuurin edistäminen. Kulttuuri- ja luovien alojen potentiaalia saataisiin hyödynnettyä paremmin, mikäli audiovisuaalisen ja elokuva-alan edistäminen yhdistettäisiin samaan toimintayksikköön muun taide- ja kulttuurialan edistämisen kanssa.

Helsingissä 21.5.2025

**Sivistysala ry**

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Paula Tuovinen, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen  
paula.tuovinen@sivista.fi, puh. +358405838549

Annakaisa Tikkinen, johtava asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen  
annakaisa.tikkinen@sivista.fi, puh. +358403566082 (*Opetushallituksen osalta*)

*Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa yli 430:a yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsenteemme palveluksessa on noin 70 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.*